

**Odpowiedź na recenzję
prof. dr hab. Jerzego Nowocienia
dot. pracy doktorskiej pt.:**
*Determinanty postaw wobec etycznych wartości
sportu zawodników wybranych dyscyplin*

Szanowny Panie Profesorze!

Pragnę uprzejmie podziękować za przygotowanie recenzji mojej rozprawy doktorskiej. Bardzo słuszne uwagi, które Pan Profesor wyszczególnił, a do których komentarz zamieszczam poniżej, na pewno przyczynią się do podniesienia wartości zarówno pracy jak i artykułów naukowych, które zostaną - po poprawieniu zasugerowanych niedociągnięć i błędów – na jej podstawie przygotowane. Poczynione przez Pana Profesora krytyczne uwagi przyczynią się także do rozwinięcia moich umiejętności naukowej analizy. Poniżej pragnę zaprezentować swoje odpowiedzi i uzupełnienia do wyrażonych przez szanownego Pana Profesora uwag.

W miejscu opisu połączenia wartości sportu z etycznymi problemami i powołania się na poglądy Pierre'a de Coubertina zasugerował Pan Profesor istotność przytoczenia wartości uznanych w pedagogice sportu, której pionierem był de Coubertin. Istotnie, jak podaje Pan Profesor w książce swego autorstwa, idea olimpizmu jest zgodna z podstawowymi kierunkami współczesnej myśli pedagogicznej, w której wykorzystywany jest, tak jak chciał jej twórca, jej wychowawczy i kulturotwórczy potencjał (Nowocień, 2019).

Jeśli chodzi o problematykę mojej pracy odnoszącej się do postaw, to wartości leżą u ich podłoża. Stosowanie dopingu jest działaniem przeciw wartości zdrowia w odniesieniu do samego siebie. Stanowi ono krótszą i łatwiejszą – a przez to atrakcyjniejszą dla współczesnego społeczeństwa drogę do osiągnięcia sukcesu (Węglarz, 2021). Z kolei faulowanie przeciwnika, czy nieuczciwa konkurencja poprzez przyjmowanie środków dopingujących jest pogwałceniem tej wartości w odniesieniu do drugiej osoby. Stąd waga podjętego przeze mnie tematu postawy

sportowej i wobec dopingu oraz istotność ich podnoszenia w kształceniu dzieci i młodzieży – potencjalnych przyszłych sportowców, osób decyzyjnych w mieście, kraju, na świecie. Istotnie idea *fair play* odnosi się w edukacji do rozmaitych przejawów życia ludzkiego, zwłaszcza do kluczowej w dzisiejszych czasach perspektywy globalnej, ważnej m.in. w kontekście zachowania pokoju na świecie. Należy podkreślić, że wartość tę przypisywał sportowi już sam de Coubertin, sto lat przed jej faktycznym zatriumfowaniem.

Jakże słuszną jest uwaga o zmianie tytułu pracy na podkreślający rolę podmiotu, czyli zawodników prezentujących postawy. Przesunięcie ich pozycji w tytule przed „etyczne wartości sportu” podkreśli humanistyczny charakter rozprawy. Treść postaw natomiast powinna być przytoczona w dalszej części tytułu. Stąd wysoce zasadną staje się konieczność przeformułowania tytułu na: *Determinanty postaw zawodników wybranych dyscyplin sportowych wobec etycznych wartości sportu*.

Kolejna uwaga Pana Profesora dotyczyła hipotez, które nie w pełni pokrywają się z pytaniami badawczymi, a sformułowanie ich jako prostego pytania rozstrzygnięcia ogranicza twórczość. W przypadku pytania badawczego 1 i 2 taka szczegółowość nie byłaby konieczna, gdyż w sensie logicznym treścią hipotezy mogło być jedynie potwierdzenie lub zaprzeczenie. Innym rozwiązaniem byłaby zamiana pytań 1 i 2 na pytania dopełnienia, dające większą swobodę w konstruowaniu hipotez. Szczęśliwie dla rozprawy w pytaniu badawczym rozwijam już zagadnienie na konkretne supozycje, mające swoje oparcie w wynikach innych badań.

Dziękuję za dostrzeżenie przez Pana Profesora niedopatrzenia w postaci literówki w słowie „zaadaptowane” w opisie narzędzi badawczych. Problemem jest zmiana słowa na zupełnie inne pojęcie „zaadoptowane”, którego zastosowanie w tym przypadku wypada niezręcznie.

Chciałam odnieść się również do tabel prezentujących korelacje pomiędzy zmiennymi. Umieściłam je w *Aneksie*, ponieważ nie uznałam umieszczenia tak szczegółowych danych w głównej części pracy, gdyż najważniejsze wnioski z analizy korelacji umieściłam w tekście. Istotnie nadanie im ciągłej numeracji wraz z tabelami w tekście było wysoce nieuzasadnione, za co niniejszym przepraszam. Oczywiście Tabele 23, 24 i 25 powinny otrzymać kolejno numery: I, II, III pisane cyframi rzymskimi aby nie dublować ciągu numeracji z części głównej pracy. Oczywiście powinnam była również ponumerować narzędzia badawcze reprodukowane w *Aneksie* i przyjmuję z pełną zgodą sugestię co do skupienia rozdziałów dotyczących metodologii badań własnych do 1 rozdziału o takim właśnie tytule, zamiast wyodrębnienia jej w dwóch osobnych podrozdziałach, jak również sugestię włączenia *Dyskusji* jako podrozdziału w obrębie *Wyników badań własnych* miast zawarcia ich w ostatnim rozdziale.

Słusznie zauważył również pan Profesor dysproporcję pomiędzy zagranicznymi i polskimi publikacjami. Jak wspominałam w rozdziale *Metodologia badań własnych* polskie badania, których brak osadzenia w teorii społeczno-psychologicznej, a także stosowane odmienne narzędzia utrudniały porównanie wyników badań, ponadto w większości dotyczyły one młodzieży szkolnej (zob. np. Bilski, Borawska, 2013; Bronikowska, i in., 2019; Bronikowski, i in., 2014; Dąbrowska, 2014; Kowalska, Świerczyńska, 2014; Nowocień, Warda, 2011; Sas-Nowosielski, 2005; Ziółkowski i in., 2009).

Wśród polskich opracowań dotyczących moralności badano ponadto zawodników sportów i sztuk walki oraz ich akceptację wartości wg Schelera (Domino, 2009; Kostorz, i in., 2017) lub kodów etycznych w opracowaniu Wojciszke i Baryły (2000; Kostorz, 2016; Kostorz, Sas-Nowosielski, 2021, Ziółkowski, i in., 2012), a także wartości wg Rokeacha u hokeistek (Wójtowicz, i in., 2015). Badania te dotyczyły jednak moralności ogólnej (nie w sytuacji sportowej) i takie też wykorzystywały narzędzia, nie odnosiły jej również do sfery motywacji, bazując raczej na danych demograficznych lub na porównaniu z osobami niećwiczącymi lub też badały powiązanie z innymi zmiennymi psychologicznymi (samoocena). W podobnym kontekście były przeprowadzane krajowe badania dotyczące dopingu i postaw wobec tego zjawiska.

Zależało mi ponadto na odniesieniu wyników badań do trendów występujących na świecie, ponieważ mimo, że cytowana przeze mnie literatura jest głównie angielskojęzyczna, to badania były przeprowadzane na całym świecie, który to fakt w kontekście współczesnej globalizacji być może będzie działał na moją obronę. Staralam się również przywołać jak najbardziej aktualną literaturę, z wyjątkiem sytuacji, kiedy powoływałam się na dzieła źródłowe, dające początek danej teorii, narzędziu lub kierunkowi badań, a także tych, których metodologia była bardzo podobna do zastosowanej w mojej pracy doktorskiej.

W tym miejscu chciałabym jeszcze raz bardzo serdecznie podziękować Panu Profesorowi za pozytywną recenzję mojej rozprawy doktorskiej oraz za wszelkie przekazane cenne uwagi merytoryczne, edycyjne oraz językowe, które z pewnością uwzględnię w publikacjach na podstawie mojej rozprawy doktorskiej, jak również kolejnych.

mgr Joanna Starzak

Bibliografia

1. Bilski, Ł., Borawska, A. (2013). Sportowiec mimo woli. Motywacja osiągnąć a kompetencje społeczno-moralne młodych sportowców. *Rocznik Naukowy AWFIS w Gdańsku*, 23, 67-76.
2. Bronikowska, M., Korcz, A., Pluta, B., Krzysztozek, J., Ludwiczak, M., Łopatka, M., Wawrzyniak, S., Kowalska, J.E., Bronikowski, M. (2019). Fair Play in Physical Education and Beyond. *Sustainability*, 11, 7064. <https://doi.org/10.3390/su11247064>
3. Bronikowski, M., Bronikowska, M., Laudańska-Krzemińska I., Głapa, A., Besnik, M. (2014). Sportsmanship attitudes in young adolescents from post-communist countries. *Trends in Sport Sciences*, 21(3), 161-168.
4. Dąbrowska, A. (2014). Fair play w aktywności sportowej młodzieży piłkarskiej w Polsce i w Anglii. W: K. Hądzelek, M. Rejz, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski (2014). *Czysta Gra. Fair play* (s. 127-135). Warszawa: Polski Komitet Olimpijski.
5. Domino, G. (2009). Płeć a preferencje wartości i rozumowanie moralne fair play tenisistów. *Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego*, 12(3), 200-204.
6. Kostorz, K., Gniezińska, A., Nawrocka, M. (2017). The hierarchy of values vs. self-esteem of persons practising martial arts and combat sports. *IDO Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, 17(1), 15-22.
7. Kostorz, K., Gniezińska, A., Starzak, J. (2016). Moralność ćwiczących sztuki i sporty walki na tle osób nietreningujących walki wręcz. *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, 53, 17-33.
8. Kostorz, K., Sas-Nowosielski, K. (2021). The morality of practicing martial arts and combat sports. *IDO Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, 21(2), 57–68. <https://doi.org/10.14589/ido.21.2.8>
9. Kowalska, J.E., Świerczyńska, M. (2014). Rozumienie zasady fair play przez gimnazjalistów uprawiających i nieuprawiających sport. W: J. Nowocien, K. Zuchora (red.) *Wychowanie fizyczne i sport jako prawo człowieka i proces ciągłej edukacji* (s. 225-248). Warszawa: AWF, PKOl.
10. Nowocien, J. (red.) (2019). *Pedagogika sportu*. Warszawa: AWF Warszawa.
11. Nowocien, J., Warda, R. (2011). Zasada fair play - licealiści wobec czystej gry. *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*, 58(6), 10-19.

12. Sas-Nowosielski, K. (2005). Akceptacja zasad *fair play* przez młodych sportowców. *Wychowanie Fizyczne i Sport*, 49(4), 263-266.
13. Węglarz, J. (2021). *Aksjologia ciała w edukacji fizycznej*. Kraków: Impuls.
14. Wojciszke B., Baryła W. (2000). Potoczne rozumienie moralności: pięć kodów etycznych i narzędzie ich pomiaru. *Przegląd Psychologiczny*, 43, 4, 395-421.
15. Wójtowicz A., Basiaga-Pasternak J., Kosiba G., Bogacz-Walancik A. (2015), The relationship between personality and the system of values in case of the National Team female field hockey players, *Studies In Sport Humanities*, 18, 56-62.
16. Ziółkowski, A., Sakłak, W., Włodarczyk, P. (2009). Selected Socio-Educational and Personal Aspects of Conditioning Attitudes of Fair Play in Sport. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, 1(2), 134-142. <https://doi.org/10.2478/v10131-009-0016-7>
17. Ziółkowski, A., Strzałkowska, A., Sakłak W., Zarańska, B. Bonisławska, I. (2012). Questionnaire of Sports Ethics – A Tool for Assessing Moral Behaviour in Sport. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, 4(4), 277-283. <https://doi.org/10.2478/v10131-012-0027-7>